

บทที่ 3 ศาสนาฮินดู

อินเดียหรือชมพูทวีปเป็นประเทศที่ใหญ่ติดอันดับ 1 ใน 3 ของโลก มีประชากรหลายร้อยล้านคน มีภาษานับร้อยภาษา และมีลัทธิความเชื่อทางศาสนามากมาย อินเดียเจริญทางด้านอารยธรรมมาหลายพันปี มีความเจริญทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ เป็นแหล่งกำเนิดแห่งปรัชญาและศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ มากมาย และยังมีแพร่หลายมีอิทธิพลในดินแดนต่าง ๆ ของโลก ศาสนาที่สำคัญ ๆ ของโลก ที่ยังมีผู้นับนับถืออยู่จนถึงปัจจุบัน ที่ถือกำเนิดในดินแดนแห่งนี้ คือ ศาสนาพราหมณ์ ฮินดู ศาสนาเชน และ พุทธศาสนา

1. ความเป็นมาของศาสนาฮินดู

ชนเผ่าอารยันหรืออินโดยูโรเปียน เป็นชนเผ่าที่รัก มีความฉลาด และความสามารถในการรบ รุกราน ขยายอาณาจักร แต่เดิมชนเผ่านี้นับถือเทพเจ้าต่าง ๆ เช่น เทพแห่งดวงอาทิตย์ ฟ้า ใต้วิวัฒนาการความเชื่อและจัดระบบการนับถือเทพต่าง ๆ จนต่อมาเป็นศาสนาพราหมณ์ และมีการปฏิรูปวิวัฒนาการมาเป็นศาสนาฮินดูในปัจจุบัน

ชนเผ่าอารยันเข้ารุกรานชมพูทวีป แต่ตั้งมั่นบ้านเมืองอยู่ตามลุ่มแม่น้ำสินธุ (SINDHU) และอาศัยเหตุชาวอารยันกลุ่มนี้มาอาศัยอยู่ลุ่มแม่น้ำสินธุนี้เอง มีชื่อว่าฮินดู (หินทุ ตามสำเนียงภาษาฮินดู) (1)

1. เสรีรักษ์ พันธรังษี. ศาสนาเปรียบเทียบ. พระนคร . แพร่พิทยา, 2513. หน้า 58

ชนเผ่าพื้นเมืองเดิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่แถบลุ่มแม่น้ำสินธุนี้ เผ่าที่ใหญ่มีชื่อเรียกว่า พวก **คราวิเดียน** (Dravidian) หรือ **มิลักชะ** ซึ่งหมายถึงคนป่า ค่อยความเจริญ พวกอารยัน มักเรียกพวกนี้ว่า **ทัสยู** ซึ่งต่อมาเกิดเป็นคำว่า **ทาส** นั่นคือพวกอารยัน เมื่อเข้ายึดครองดินแดนบ้านเมืองของพวกคราวิเดียนได้แล้ว ก็ตั้งตัวปกครองกคขี่ชนเผ่าเดิมเป็นทาสของพวกตน พวกคราวิเดียน หรือมิลักชะ ทนการปกครองอย่างกคขี่ไม่ไหวก่อการกบฏ ต่อต้าน ตลอดมาหลายชั่วคนนับร้อยปี แต่ก็ไม่สำเร็จ

พวกคราวิเดียนหรือมิลักชะ มีอารยธรรม วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนาประจำเผ่าพันธุ์ของตนอยู่ก่อนแล้ว เช่น นับถือธรรมชาติ บรรพบุรุษ นับถือเทพต่าง ๆ มีตำนาน เทพนิยาย ที่นับถืออยู่มากมาย เช่น นับถือแม่พระธรณี นับถือเทพแห่งธรรมชาติต่าง ๆ สิ่งลึกลับ วิญญาณ ภูตผี ฯลฯ

ชนชาวอารยันเป็นชนชาติที่ฉลาด มีความสามารถ และเป็นนักพัฒนาที่สามารถพร้อมทั้งยังเป็นนักรบที่กล้าหาญ เก่งกาจ จึงสามารถปกครองชนเผ่าพื้นเมืองดั้งเดิมอยู่ได้ตลอดมานับพันปี โดยยกระดับชนเผ่าของตนสูงกว่า และยกเทพเจ้าวีรบุรุษและความเชื่อถือต่าง ๆ ของตนให้อยู่ในฐานะที่สูงกว่าความเชื่อเทพเจ้าต่าง ๆ ของชนเผ่าเดิม หรือมิฉะนั้นก็กลายมาเป็นพวกเทพของพวกตนเสียเลย อันเป็นกุศโลบายที่ชาญฉลาด สิ่งใดที่กลั่นได้ก็กลั่น สิ่งใดที่ฝังรากมั่นคง ยากที่กลั่นหรือลบล้างได้ก็นำมาผสมผสาน ประณีประนอมเข้ากับของพวกตน จึงเกิดเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้น ทำให้ร่วมกันเป็นสังคมเดียวกันได้

อารยธรรมของพวกคราวิเดียน หรือมิลักชะนั้น แต่เดิมเชื่อกันว่าเป็นคนป่าเถื่อน ค่อยพัฒนา ล้าหลัง ไม่เจริญ ตามหลักฐานบันทึกและที่ปรากฏในการเล่า

สืบต่อกันมาของพวกอารยัน แต่ต่อมาจากการค้นหาหลักฐานทางประวัติ อารยธรรมโบราณของนักโบราณคดี มีการขุดค้นสำรวจกันขึ้นทางอินเดียตะวันตก เมื่อปี พ.ศ. 2465 พบซากเมืองโบราณซึ่งมีอายุก่อนการเข้ายึดครองของพวกอารยันจากหลักฐานที่พบ แสดงว่า เมืองโบราณเหล่านั้นมีความเจริญทางวัฒนธรรม และอารยธรรมเป็นอย่างสูง นักโบราณคดีให้ชื่อว่า สมัยวัฒนธรรม หรือ อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ⁽¹⁾ " Indus Valley Period " (หรือบางทีก็เรียกว่า อารยธรรมก่อนชาวอารยัน)

การขุดค้นพบอันมีค่ายิ่งแก่ประวัติศาสตร์อารยธรรมครั้งนี้ อยู่ภายใต้การนำของ เซอร์ จอห์น มาแชล (Sir John Marshall) ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลอังกฤษ ซึ่งปกครองประเทศอินเดียในสมัยนั้น อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุนี้ นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า เป็นอารยธรรมที่เก่าแก่พอ ๆ กับอารยธรรมโบราณของเมโสโปเตเมีย ซึ่งเจริญอยู่ในราว 3,000 ปีก่อนคริสต์กาล จากการขุดค้นได้พบตราประทับ เครื่องปั้นดินเผาจารึกอักษร ยังไม่มีผู้ใดอ่านออก พบแผ่นเครื่องปั้นดินเผาที่มีรูปสลักเป็นคนนั่งสมาธิอยู่ท่ามกลางสัตว์ป่าต่าง ๆ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพระศิวะ นอกจากนี้ยังค้นพบสัญลักษณ์ของพระศิวะ คือ ลिंगค์ สลักด้วยหินเป็นจำนวนมาก และบางอันก็มีหน้าคน (ซึ่งเข้าใจว่าเป็นพระศิวะ) สลักอยู่ที่ปลาย ลึงค์

หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ชนเผ่าที่อาศัยอยู่ลุ่มแม่น้ำสินธุซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวอารยันอินเดีย มีความเจริญรุ่งเรืองมาแล้ว มีการสร้างสัญลักษณ์ มีศาสนา และความเชื่ออยู่เป็นระบบ มิได้ป่าเถื่อน เป็นอนารยชน เช่นที่พวกอารยันผู้รุกรานถูก

---

1. ช.ใจเปี่ยม. ศาสนาของโลก, พระนคร . แพทยพิทยา, 2508. หน้า 140-142

การค้นพบครั้งนี้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ทางประวัติศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา และศิลปะของอินเดียเป็นอย่างมากโดยต้องเริ่มต้นประวัติศาสตร์อินเดีย ถอยหลังย้อนไปอีกกว่า 3,000 ปีก่อนคริสตกาล ส่วนทางด้านปรัชญาและศาสนาที่แต่ เดิมเชื่อกันว่า ความคิด ความเชื่อ ศาสนา และลัทธิต่าง ๆ ทั้งหลายในอินเดียนั้นสืบ ต่อมาจากรากเหง้าอินเดียด้วยกัน คือ คัมภีร์พระเวทของชาวอารยันนั้นก็ต้องเปลี่ยนไปคือ ล้วนแต่มาจากรากฐานความคิด ความเชื่อ และศาสนาของชาวอารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ ทั้งสิ้น (1)

จากหลักฐานที่ปรากฏ จึงพออนุมานได้ว่า พวกคราวิเดียนหรือมิลักชะ ก็ เป็นชนชาติที่เจริญสมบูรณ์ทางวัฒนธรรมมาอยู่ก่อนแล้ว แต่อาจจะด้อยความรู้ ฤทธิวิธี และความสามารถ ความสามารถในการรบ จึงพ่ายแพ้แก่ผู้รุกรานจนไม่อาจจะฟื้นคืนชาติ ได้ (เช่นเดียวกับที่ชนชาติมอญซึ่งมีวัฒนธรรมและความเจริญสูงสุด แต่ไม่หมกมุ่นในการ ทำสงครามแผ่ขยายอาณาเขต จึงขาดความชำนาญในการรบ และต้องพ่ายแก่ชนชาว พม่าที่รบเก่งกว่า จนถูกกลืนชาติไปในที่สุด)

2. ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมในสังคมของชาวฮินดู

ชาวอินเดียทั่วไปในสมัยโบราณ และชาวฮินดูมีวิถีชีวิตและการแสดงออก ทางพฤติกรรมในสังคมภายใต้กฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติ ตามหลักความเชื่อ ซึ่งฝังรากลึกในจิตสำนึกจากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวทางดำรงชีวิต และ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมการเมือง การปกครอง พอสรุปได้คือ

---

1. ผาสุข อินทรารุธ. ประวัติศาสตร์อินเดียโบราณ, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522. หน้า 9-14

- 2.1 ความเชื่อเรื่องวรรณะ
- 2.2 ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าบันดาลและเรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์
- 2.3 วรรณคดีเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิต

มีการค้นหาสัจธรรมหรือความจริงสูงสุด (Ultimate Reality) เพื่อความหลุดพ้น (โมกษะ) อย่างแพร่หลายในสมัยช่วงก่อนเกิดศาสนาพุทธและศาสนาเชน

2.1 ความเชื่อเรื่องวรรณะ

ศาสนาฮินดู เป็นศาสนาเดี่ยวเท่านั้นที่เชื่อในเรื่องระบบวรรณะ พระพรหม ดังที่ศาสนาฮินดูสอนว่า ทรงสร้างมนุษย์คนแรก ชื่อมनु พวกที่ออกจากศีรษะของมनु เป็นพวกคนที่ดีที่สุด และบริสุทธิ์ที่สุด พวกเขาถูกเรียกว่าพราหมณ์ พวกนักปกครอง และนักรบทั้งหลายมาจากมือของมनु พวกเขาถูกเรียกว่ากษัตริย์ พวกช่างฝีมือต่าง ๆ ในโลกมาจากขาของมनु เรียกว่าพวกไวศยะหรือแพศย์ และที่ออกจากเท้าของมनुก็เป็นพวกคนที่เหลือ เรียกว่าพวกศูทร ดังนั้น เรื่องวรรณะดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะมีความเชื่อว่า พระพรหมคือพระเจ้าผู้สร้าง ได้ตกลงพระทัยว่าควรมีวรรณะต่าง ๆ ของคน 4 วรรณะ⁽¹⁾

พวกพราหมณ์วรรณะสูงสุด เป็นพระและนักปรัชญา อูทิศตัวต่อการศึกษาคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ และพวกเขาได้รับความอุปถัมภ์โดยรัฐหรือคนวรรณะอื่น พวกพราหมณ์เป็นพวกมังสะวิรัต อาบน้ำวันละ 2 ครั้ง ในกระแสน้ำไหล ใส่เสื้อผ้าสีขาวล้วน และสวมใส่ด้ายศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งสถานะของพวกเขา ที่สูงกว่า

---

1. พัน คอกบัว แปล, ศาสนาทั้งหลายมีถืออะไร (โจเซฟ แกร์ แต่ง), มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตทับแก้ว, นครปฐม 2522.

วรรณะอื่นทั้งหมดต้องให้เกียรติพวกเขา และแม้ทางราชสำนักหรือตระกูลผู้ปกครอง ต้องแสดงความเคารพอย่างมากต่อพวกเขา พวกเขาวรรณะพรหมณ์สนใจในการศึกษาเล่าเรียนศาสตร์ต่าง ๆ และการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ประพฤติตัวอยู่ในศีลธรรม และกรอบของประเพณีเป็นส่วนใหญ่ วรรณะนี้จึงเปรียบเสมือนศิระะ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งสติปัญญาความคิด

วรรณะกษัตริย์ คือชนชั้นปกครอง ผู้บริหารและนักรบ มีหน้าที่ในการปกครองและบริหารบ้านเมือง และกฎหมาย การศึกษาอบรมก็เป็นไปในทางนั้น พวกเขาวรรณะกษัตริย์นิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีแดงอันเป็นสีแห่งอำนาจ วรรณะนี้จึงเปรียบเสมือนอก ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งกำลังกายและใจ

วรรณะไวศยหรือแพศย์ มีหน้าที่ผลิตสิ่งต่าง ๆสนองความต้องการของเพื่อนร่วมประเทศ พวกเขาวรรณะนี้มีอาชีพ ทานา ทาไร่ เกษตรกรรม ค้าขาย ทำธุรกิจต่าง ๆ นับเป็นชนชั้นกลางที่กุมเศรษฐกิจของสังคมอินเดียโบราณไว้ ส่วนมากนิยมแต่งกายด้วยเสื้อผ้าเหลือง อันเป็นสีที่แสดงความเรียบง่าย วรรณะแพศย์นี้จึงเปรียบเสมือนขาที่พยุ่ง และมีส่วนสำคัญในการหาเลี้ยงร่างกาย

วรรณะศูทร เป็นพวกเจ้าของที่ดินเดิม ซึ่งถูกกดและเหยียดหยามให้มีฐานะต่ำกว่า หรือที่เรียกว่า ทาสย์ คือทาส มีหน้าที่คอยรับใช้พวกอารยันคฤหาส ถ้าเปรียบในสังคมปัจจุบันก็ได้แก่ผู้ใช้แรงงาน กรรมกร ท่างานหนัก ตรากรตรา การเป็นอยู่ต่ำต้อย นิยมแต่งกายด้วยสีคล้ำ เข้ม หรือสีดำ (แม้ในปัจจุบันนี้พวกกรรมกรชาวอินเดีย ก็ยังชอบแต่งกายสีดำ หรือเขียวคล้ำอยู่)

พวกเขาศูทร นับเป็นประชาชนระดับสองของสังคม พวกเขาไม่ได้รับอนุญาตให้ศึกษาพระเวท ซึ่งเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของศาสนาฮินดู (สตรีชาวฮินดูก็ไม่ได้รับอนุญาต

เช่นกัน) และถูกกันออกจากหน้าที่ทางศาสนาหลาย ๆ อย่าง หรือไม่มีส่วนในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ในระดับสูงของสังคม วรรณคดีจึงเปรียบเสมือนเท้า

2.1.1 อิทธิพลของความเชื่อถือเรื่องวรรณคดีในสังคมอินเดีย⁽¹⁾

พฤติกรรมในสังคม และการดำเนินชีวิตนั้น พวกกษัตริย์ถือตัวว่า บรรดาบรรณทั้ง 4 นั้น พวกเขาสูงสุด แต่พวกพราหมณ์ก็ถือว่าตัวสูงกว่า กษัตริย์ ส่วนแพศย์และศูทรนั้น ยอมรับสภาพของตน ไม่ไปแข่งกับพวกกษัตริย์หรือพวกพราหมณ์ พวกคนชั้นสูงในอินเดียก่อนพุทธกาล หรือแม้ในสมัยพุทธกาลก็เหมือนกัน ถือตัวมากกว่า พวกคนดีและสูงกว่าพวกอื่น ไม่ค่อยยอมระคนปนเป หรืออ่อนน้อมต่อคนพวกอื่น ตัวอย่างเช่น พวกกษัตริย์ด้วยกันก็ยั้งรังเกียจกันด้วยโคตร กษัตริย์บางคนถือตนว่ามีโคตรสูง รังเกียจกษัตริย์ที่มีโคตรต่ำกว่าพวกตน เช่น กษัตริย์ศากยะ โคตมโคตร ถือตนว่าสูงกว่าโคตรอื่น บริสุทธิกว่าโคตรอื่น จึงไม่ยอมแต่งงานกับพวกอื่นนอกจากในพวกของตน แม้สมัยเมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ประกาศศาสนาให้คนทั้งหลายถือเอาความประพฤติ ความดีงามเป็นสำคัญว่าเรื่องชาติตระกูลหรือโคตรแล้ว พวกกษัตริย์ศากยะก็ยังรังเกียจกษัตริย์โคตรอื่น เช่น กษัตริย์วงศ์ของพระเจ้าประเสนทิโกศลแห่งแคว้นโกศล จนเป็นเหตุให้กษัตริย์ศากยะถูกปลงพระชนม์เสียเป็นอันมาก

นอกจากวรรณทั้ง 4 นี้แล้ว ยังมีคนอื่นพวกหนึ่งเรียกว่า "พวกจัณฑาล" พวกตะตองไม่ได้ เป็นคนนอกวรรณะ เป็นที่ดูหมิ่นเหยียดหยามของคนในวรรณะอื่น ๆ พวกจัณฑาลนี้เป็นลูกของวรรณะผสม เช่น หญิงวรรณะศูทร สมสู่กับชายวรรณะไวศยะ ลูกของเขาออกมาเป็นคนนอกวรรณะ เป็นจัณฑาล สังคมอินเดียรังเกียจ ถูกขับออก

---

1. วชิร อินทสระ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย, กรุงเทพฯ ๒, บรรณาการ 2525 หน้า 3

จากวรรณะ ไม่มีใครประสงคร่วมอยู่กับด้วย คนจัดทาลเป็นพวกที่ถูกเหยียดหยามว่าต่ำ
ที่สุดในอินเดีย พิจารณาพฤติกรรมของคนวรรณะอื่นเช่น วรรณะพราหมณ์ที่มีต่อคนจัดทาล
แล้ว ดูเหมือนว่าจะเหยียดหยามคนพวกนี้เลวลงกว่าดิริจฉานเสียอีก เพราะดิริจฉาน
พวกเขายังเลี้ยงได้ แต่คนจัดทาลแม้เพียงเห็นก็ถือว่าเป็นเสนียดจัญไร ต้องล้างตา
ด้วยน้ำหอมถึง 16- 17 หม้อ จัดทาลบางคนต้องการศึกษาเล่าเรียน จึงปลอมเป็น
พราหมณ์เข้าเล่าเรียนในสำนักอาจารย์ แต่พอถูกจับได้ว่าเป็นจัดทาลก็ถูกไล่ออก แม้
อาจารย์บางท่านจะไม่รังเกียจ แต่เพื่อนร่วมสำนักรังเกียจมาก อาจารย์ต้องให้ออกไป
จากสำนัก พวกจัดทาลถูกคดให้ทำงานที่คนทั่วไปเห็นว่าต่ำและสกปรก ไม่ยอมทำ เช่น
เป็นคนขุดหลุมศพ ส่าสัตว์ ฯลฯ

ในการศึกษาเล่าเรียนระดับสูง ก็กีดกันแบ่งชั้น คือ พวกวรรณะศูทรจะ
เรียกคัมภีร์พระเวทไม่ได้ ใครท่องบนเล่าเรียน หากถูกจับได้อาจถูกลงโทษถึงตัดลิ้น

พวกพราหมณ์เองก็ต้องระวังตัวแฉะ เผลอไปร่วมกินร่วมนอนกับพวกศูทร
หรือจัดทาลเข้าจะต้องถูกไล่ออกจากหมู่บ้าน หรืออย่างน้อยก็เป็นการลงโทษทัณฑ์พหุขันธ์กรรม
ชั่วคราว พอสมควรแก่โทษแล้วจึงกลับเข้าหมู่บ้านได้ใหม่ เคยมีตัวอย่างพราหมณ์ผู้หนึ่งเดิน
ทางไกล ตกเย็นต้องการหุงข้าวกิน แต่ไม่มีหม้อ จึงขอยืมหม้อชาวบ้านแถวนั้นดูง คน
เองรู้ว่าเจ้าของบ้านเป็นศูทร แต่ความหิวไม่ยอมให้ถือวรรณะอีกต่อไป อีกประการหนึ่ง
ตนเองเดินทางคนเดียว แน่ใจว่าจะไม่มีใครทราบ ต่อมาพวกพราหมณ์ด้วยกันสืบทราบ
เข้าจึงถูกไล่ออกจากหมู่บ้าน

การถือวรรณะเป็นไปรุนแรงถึงปานนี้ นี่คือพื้นฐานอันสำคัญอย่างหนึ่งของ
สังคมอินเดียก่อนพุทธกาล และแม้ในสมัยพุทธกาลเองก็ยังมีอยู่อย่างมั่นคงหนาแน่น เป็น
ความเชื่อที่ฝังใจมาช้านานหลายชั่วคน

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้ว ทรงแสดงธรรมเน้นให้เห็นว่าคนจะดี จะเลว เพราะชาติหรือวรรณะก็หาไม่แท้ จดีหรือเลว เพราะการกระทำของตน

แต่หลังจากที่ศาสนาพุทธเสื่อมความนิยมนับถือไปจากอินเดียด้วยสาเหตุหลายด้าน (ซึ่งจะกล่าวต่อไป) การถือชั้นวรรณะก็กลับมามีอิทธิพลในสังคมอินเดียอย่างมาก

ต่อมาระบบวรรณะถูกแบ่งแยกออกไปอีกเป็นวรรณะย่อย ๆ อีกมากมาย ภายในแต่ละวรรณะจนกระทั่งเป็นจำนวนนับพันวรรณะในประเทศอินเดียและไม่มีสมาชิกของวรรณะที่ต่ำกว่าจะสามารถก้าวขึ้นสู่วรรณะที่สูงกว่าได้ หรือแม้จะกินหรือดื่มร่วมกับสมาชิกวรรณะที่สูงกว่า เขาไม่สามารถแต่งงานกับวรรณะที่สูงกว่าได้ ทั้งไม่สามารถไปกราบไหว้พระในวัดเดียวกัน หรือถูกฝังในสถานฝังศพที่เดียวกันได้⁽¹⁾

พวกจัณฑาลได้ก่อการจลาจลขึ้นหลายครั้งในอินเดีย ระหว่างช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 มหาตมะคานธีเป็นคนหนึ่งของผู้นำทั้งหลาย อุทิศเวลา และความพยายามเป็นอย่างมากที่จะนำสถานะและศักดิ์ศรีมาให้คนเหล่านี้ ก็มหาตมะคานธีอีกเช่นกัน ได้ดำเนินการอย่างเข้มแข็งสำหรับการประกาศเลิกวรรณะ แต่เนื่องจากระบบวรรณะไม่เพียงแต่ใคร ๆ จะไม่สามารถยกเลิกได้แล้ว แต่ยังถูกกำหนดไว้โดยกฎหมาย ศาสนา อันเป็นกฎของศาสนาที่พระเจ้ากำหนดอีกด้วย เรื่องวรรณะจึงมีสืบต่อมาตามลำดับในสังคมอินเดียจนถึงทุกวันนี้ และมีอิทธิพลต่อสังคม การเมือง การปกครองทุกยุคทุกสมัย

---

1. พัน คอกบัว แปล, ศาสนาทั้งหลายนับถืออะไร, (โจเซฟ แกร์ แต่ง), มหาวิทยาลัยศิลปากร, พ.ศ.2522 หน้า 15

2.2 ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าแห่งธรรมชาติ เทพบันดาล และเรื่อง แม่น้ำศักดิ์สิทธิ์

ตามคติความเชื่อของอินเดียนั้น เชื่อว่าพระพรหมเป็นผู้สร้างโลก และจักรวาล ตลอดจนมนุษย์ สัตว์ และพืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ (ทำนองเดียวกับความเชื่อในศาสนาคริสต์ เรื่องพระเจ้าสร้างโลก)

นอกจากพระพรหมทรงสร้างมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ ในโลกแล้ว พระองค์ยังเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์ด้วย ใครจะได้สุขได้ทุกข์ ได้ดีได้ชั่วอย่างไร วิชาชะตาชีวิตจะสูงต่ำอย่างไร ก็สุดแล้วแต่พระพรหมฉบับบาล จึงมีคำพูดติดปากกันว่า **พรหมลิขิต**

พวกพราหมณ์ได้เขียนเรื่องทำนองสนับสนุนพรหมลิขิต และการตัดสินใจของพระพรหมว่ายุติธรรม ถูกต้องไว้หลายเรื่อง⁽¹⁾ เช่น เรื่องสองตายายเป็นคนจน อยู่กระต๊อบเล็ก ๆ มีควายพิการอยู่ตัวหนึ่ง ยายแก่ค่าพระพรหมอยู่ตลอดเวลา ค่าเช่าค่าเย็น ส่วนตายอมรับชะตาชีวิตของตนโดยคุชฎี และเชื่อว่าพระพรหมท่านทำถูกและยุติธรรมแล้ว

วันหนึ่งพระพรหมท่านเค็ดร้อนต่อค่าค่าของยาย จึงลงมาหายาย และพาไปยังภพของท่าน ที่ท่านอยู่นั้นมีสายใยชีวิตมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายมากมาย บอกยายว่าได้ยินเสียงค่าแล้วรำคาญ คราวนี้ขอให้ยายเลือกเส้นชีวิตเอาเอง จับคันเส้นแล้วให้ลงไปสู่โลกมนุษย์ ปลายเส้นไปจรที่ใดจะเป็นคฤหาสน์ หรือปราสาทราชวังก็ให้ยายอยู่ที่นั่นได้เลย ยายคิดใจเลือกจับเส้นที่เห็นว่าดีที่สุด สวยงามที่สุดแล้วหลับตาลง

---

1. วศิน อินทสระ, ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย, หน้า 7-9.

มาตามเส้นนั้น พอรู้สึกว่าจะถึงโลกมนุษย์ก็ลืมตาขึ้น ปรากฏว่าลงมาอยู่ในกระท้อบเคิม เหลียวไปดูข้าง ๆ เห็นตาคนเคิมนอนอยู่ มองไปนอกหน้าต่างเห็นควายพิการตัวเคิม นั้นเอง ยายจึงปลงได้ และยอมเชื่อว่า พระพรหมมีความยุติธรรม

ต่อมาพวกอินเดียนั้นมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าอีกองค์หนึ่งคือพระศิวะ เรียกว่า พระอิศวรก็มี สี่พระกายขาว (เพราะชาวอินเดียนั้น แขนงเขาหิมาลัย ส่วนมากผิวขาว) แต่คุดัน ใช้อำนาจแบบเดียวกับพวก อิริยกะ หรืออารยัน มีมเหสีที่สวยงาม คือพระอุมา ทั้งสองพระองค์ประทับ ณ ยอดภูเขาหิมาลัย เจ้าแม่กาลีที่ดูร้าย ก็เป็นปางหนึ่งของพระอุมา

ส่วนชาวอินเดียนั้นมีความเชื่อถือเทพเจ้าอีกองค์หนึ่งต่างหาก คือพระวิษณุ หรือพระนารายณ์ สี่พระกายสีหรือดำ (เพราะชาวอินเดียนั้นส่วนใหญ่ผิวดำ) ประทับ ณ เกษียรสมุทร (ทะเลนม) บนหลังอนันตนาคราช (ชาวอินเดียนั้นได้แถบทะเล ทากิน และคุดันเคิมทางทะเล) พระนารายณ์ หรือวิษณุมีลักษณะสุภาพอ่อนโยน เมตตาปราณี (ทำนองเดียวกันชาวอินเดียนั้นได้ชอบเป็นนักรู้มากกว่านักรบ และเป็นเจ้าของถิ่นเคิมของอินเดียนั้น)

ชาวอินเดียนั้นมีความเคารพบูชา เชื่อมั่น ถือเป็นสรณะ ซึ่งเทพเจ้าทั้ง 3 องค์นี้ มีการสวดอ้อนวอนขอสิ่งที่คุณต้องการ นอกจากนี้ยังมีการพลีกรรมบูชา (เพื่อให้เทพเจ้าโปรดปราน) ด้วยชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย เช่น แพะ แกะ ม้า วัว ไก่ เป็นต้น ถ้าเป็นบูชาใหญ่ ถึงกับใช้ชีวิตเด็กหญิง เด็กชายบูชาบุญก็ยังมี ชาวอินเดียนั้นได้ฝากชีวิตของตนไว้กับเทพเจ้า สุดแล้วแต่เทพเจ้าจะโปรดปราน นับว่าน่าสงสารมาก คนพวกหนึ่งที่สนับสนุนลัทธินี้ คือพวกปุโรหิต และโหราจารย์ คอยแนะนำ ทำนายนายให้ผู้พรุ่งนี้ต้องภัยอันตราย ทำการบูชาบุญด้วยชีวิตสัตว์อยู่เสมอ แล้วพวกตนก็ได้กินเนื้อสัตว์เหล่านั้น

เมื่อพระพุทธเจ้าศาสนาแห่งพุทธศาสนาได้เสด็จอุบัติขึ้นแล้วได้ทรงเทศนา
ต่อต้านลัทธิความเชื่อถืออันที่ลลอคพระชนมชีพของพระองค์ ทรงสอนให้บุคคลพึ่งตนเอง
เว้นชั่ว ทำด้วยตนเอง และทรงสอนให้บุชายัญเสียใหม่ ด้วยการช่วยเหลือชีวิตของสัตว์
ทั้งหลาย แทนการทำลายชีวิตของมัน

ความเชื่อเรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์

ความเชื่อเรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ของชาวอินเดีย มีลักษณะการคล้ายคลึง
ใกล้เคียงกับความเชื่อเรื่องแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ ของชาวอียิปต์โบราณ ชาวอินเดียเคารพ
นับถือศรัทธาเชื่อมั่นว่า น้ำในแม่น้ำคงคานั้นมีความสัมพันธ์กับพระเจ้า เป็นสิ่งที่พระเจ้า
ประทานมา และแม่น้ำสายนี้ก็เป็นเส้นเลือดใหญ่สำคัญยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ และการ
กิจกรรมของชาวอินเดีย (เช่นเดียวกับที่แม่น้ำ ไนล์ เป็นแม่น้ำสำคัญยิ่งของชาวอียิปต์)

จากลักษณะทางภูมิประเทศ และการเกิดของแม่น้ำคงคา ก็ชวนให้คิด
พิศวง สำหรับชาวอินเดียโบราณเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ทางตอนเหนือของประเทศ
อินเดีย มีแนวเขายาวเหยียดกันตลอดแนวตะวันออกถึงตะวันตก เรียกว่า **เทือกเขา
หิมาลัย** เป็นเทือกเขาที่มียอดเขาสูงที่สุดในโลก และแยกประเทศอินเดียออกจาก
ประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย เทือกเขาหิมาลัยเป็นที่เกิดแห่งแม่น้ำสำคัญ 2 สายของ
ประเทศอินเดีย คือ แม่น้ำสินธุ และแม่น้ำคงคา

ชาวอินเดียโบราณ เชื่อว่า แม่น้ำคงคา เป็นน้ำที่พระศิวะบีบออกมาจาก
มวยผมของพระองค์ ซึ่งพระศิวะนี้ ชาวอินเดียเชื่อว่า พระองค์สถิตย์อยู่ ณ ยอดเขา
หิมาลัย น้ำในแม่น้ำคงคาไหลสู่พื้นราบหล่อเลี้ยง ชาวอินเดียตลอดชั่วนาตาปี ไม่เคย
เหือดแห้ง หากใครได้อาบน้ำในแม่น้ำคงคา ก็จะเป็นสิริมงคลล้างบาปได้ และหากใคร
ตายแล้วได้นำศพ หรือถ้ากระดูกลอยทิ้งในแม่น้ำคงคานี้ก็จะไปสู่สวรรค์ ดังนั้น ตลอด
สายน้ำริมฝั่งจะมีท่าอาบน้ำ และท่าเผาศพอยู่มากมายนับไม่ถ้วน

พวกพราหมณ์นิยมอาบน้ำล้างบาป โดยเชื่อถือว่า แม่น้ำคงคา โดยเฉพาะ ที่ท่าเมืองพาราณสีนั้นศักดิ์สิทธิ์มาก สามารถล้างบาปได้ พวกพราหมณ์จึงพากันลงอาบน้ำ ล้างบาปอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง คือเช้าและเย็น ถือว่าบาปที่ทำตอนกลางวันก็ล้างได้ ด้วยการลงอาบน้ำในตอนเย็น ส่วนบาปที่ทำตอนกลางคืนก็ล้างได้ด้วยการลงอาบน้ำในตอนเช้า ที่เชื่อกันว่ากระแสน้ำในแม่น้ำคงคาศักดิ์สิทธิ์นั้น เพราะถือว่าได้ไหลผ่าน เคียรพระศิวะลงมา ทำน้ำแม่น้ำคงคาที่เมืองพาราณสี จึงเป็นบุญสถานของชาวอินเดีย ทั้งปวงในสมัยนั้น แม้ในปัจจุบันนี้ก็เชื่อกันอยู่ ยังเชื่อต่อไปว่าใครก็ตามที่ตายลง และได้เผาที่ท่าน้ำเมืองพาราณสีแล้ว กวาดกระดูกลงแม่น้ำคงคา ก็เป็นอันเชื่อได้ว่าต้องไป สวรรค์แน่นอน

มาถึงสมัยพระพุทธเจ้า เคยทรงสนทนากับพราหมณ์ผู้ไปอาบน้ำในแม่น้ำ คงคา เป็นใจความว่า ถ้าต้องการล้างบาปไม่จำเป็นต้องไปอาบน้ำในแม่น้ำคงคา ขอ ให้ชำระกาย วาจา ใจ ให้บริสุทธิ์คือเว้นทุจริตทางกาย วาจา ใจ และประพฤติสุจริต ทางกาย วาจา ใจ นั้นแหละคือการอาบน้ำล้างบาปในศาสนาของพระองค์ ถ้าประพฤติ อยู่ในสุจริตแล้ว แม่น้ำคัม น้ำอาบ น้ำธรรมดาก็จะกลายเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์

อนึ่ง ถ้าน้ำในแม่น้ำคงคาสามารถล้างบาปได้จริง และอำนวยความสะดวกให้ผู้ลง อาบไปสวรรค์แล้ว พวกกุ้ง หอย ปู ปลา ก็มีโอกาสไปสวรรค์ได้มากกว่ามนุษย์ เพราะ อาศัยอยู่ในแม่น้ำนั้นตลอดเวลา

2.3 วรรณคดีเกี่ยวกับเรื่องโลกและชีวิต

ชาวอินเดียโบราณเชื่อเรื่อง นรก สวรรค์ โลกนี้โลกนั้น การ เวียนว่ายตายเกิด ตายแล้วเกิดใหม่ ตายแล้วสูญ ชีวิตหลังความตาย การที่วิญญาณไป

อยู่กับพระเจ้า เชื่อในอำนาจลึกลับที่อยู่เหนือมนุษย์ การดำรงชีวิตขึ้นอยู่กับการอ้อนวอน
บวงสรวงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ นอกจากนี้ ชาวฮินดูเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม ทำดี
ได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

ต่อมาเมื่อมีความคิดวิวัฒนาการ และ มีการสังเกตเรียนรู้เกี่ยวกับ
ปรากฏการณ์ธรรมชาติ และความเป็นไปของชีวิตมนุษย์และสัตว์ที่หมุนเวียนซ้ำซากไป
ตามกาลเวลา จึงเบื่อหน่ายและอยากพ้นความทุกข์ทั้งหลาย จึงเริ่มความคิดหาเหตุผล
หาทางหลุดพ้น (โมกษะ) หาความแท้จริง ความจริงอันสูงสุดและค้นหาพระเจ้า โดย
การประพาศิธรรม พรหมจรรย์ และทำสมาธิต่าง ๆ เพื่อให้ถึงสัจธรรมแห่งโลกและ
ชีวิต มีชาวฮินดูมากมายลี้ภัยบ้าน ครอบครัว ออกบำเพ็ญความเพียรแต่ลำพังในที่อัน
สงบสงัด ในป่าเขา จนถึงปัจจุบันก็ยังมีปรากฏอยู่มากมาย โดยเฉพาะแถบดินเขาคิมาลัย

3. สัทธินิกายต่าง ๆ ของชาวฮินดู ในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู

ชาวฮินดูนับถือเทพมากมาย และวิวัฒนาการตั้งแต่สมัยโบราณที่พวก
อารยันเข้ารุกราน และปกครองชนชาติพื้นเมือง เจ้าของดินเดิมแล้วกลืนวัฒนธรรม
ผสมผสานความเชื่อในเทพเจ้ารวมเข้ากับของพวกอารยัน ผู้ปกครองอาณาจักร ได้แก่
พวกพราหมณ์ และ กษัตริย์ ได้รวมเทพเจ้าต่าง ๆ ให้เป็นระบบ มีหนึ่งเดียวร่วมกัน
(Unity) ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการเมือง การปกครอง และความสามัคคีเป็น
น้ำหนึ่งใจเดียวกันของชนชาติในประเทศ และประชากรในสังคม จึงเกิดมีพระเจ้า
สูงสุด (God) เพียงหนึ่งเดียว ซึ่งพระเจ้าสูงสุดนี้ ทรงมี 3 ภาค ในองค์เดียว
เรียกว่า **ตรีมูรติ** คือ

1. **พรพทรม** คือ พระผู้สร้าง ทรงสร้างจักรวาล โลก มนุษย์
และสิ่งมีชีวิตทั้งปวงในโลก

2. **พระวิษณุ** คือพระผู้อภิบาล ทรงดูแลคุ้มครองปวงเทพ และมนุษย์ ทั้งหลายให้อยู่เป็นสุขสงบ และเมื่อใดที่เกิดยุคเข็ญเดือดร้อนแก่ชาวโลก พระองค์จะ อวตารลงมาในร่างมนุษย์ หรือสัตว์ เพื่อปราบยุคเข็ญ แก้ไขเรื่องเดือดร้อน และ ทุกข์แก่ชาวโลก และคุ้มครองคนผู้ประพฤติดี

3. **พระศิวะ** พระผู้ทำลาย ทรงมีอำนาจมาก สามารถทำลายล้าง โลกได้ด้วย ไผ่ก่อกำพระเนตรที่สาม ที่อยู่ตรงกลางหน้าผากของพระองค์ เมื่อพระ ศิวะทำลายโลกแล้ว พระพรหมก็จะสร้างขึ้นใหม่อีกเป็นยุคใหม่

จากการที่พระผู้เป็นเจ้าของ (God) มี 3 ภาคนี้ จึงเกิดลัทธินิกายที่สำคัญ ขึ้น ทั้งนี้เพื่อปรับให้เข้ากันได้กับรากฐานความเชื่อในเทพเจ้าเดิมของตน เพราะชน ชาวฮินดูส่วนมากนับถือพระวิษณุ และพระศิวะมาก ส่วนพระพรหมนั้นมีบทบาทน้อยกว่า เทพทั้งสององค์ดังกล่าว

ลัทธินิกายที่สำคัญ (เพราะมีคนเคารพนับถือมาก)

3.1 นิกายไวษณพ (Vaishnavism)

คือนิกายที่นับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นใหญ่ที่สุด เห็นอ พระพรหม และพระศิวะ หรือพระอิศวร ชื่อลัทธิดัดแปลงมาจากชื่อพระวิษณุ ซึ่งแต่เดิม เป็นชื่อเทพแห่งพระอาทิตย์ คำว่า ไวษณพปรากฏในคัมภีร์มหาภารตะ หมายถึงชื่อลัทธิ ที่รู้จักกันในนามต่าง ๆ ได้แก่ สุริ บัญจกาลวิท ภควตา

นักปราชญ์ต่าง ๆ เชื่อกันว่า แต่แรกนั้น พระวิษณุหรือพระวสุเทวะ ผู้เป็นวีรบุรุษ และเป็นผู้ประพฤติตนดีงาม และให้ความมฤตธรรมแก่สังคม เมื่อสิ้นชีวิต จึงได้รับยกย่องเป็นเทพ และได้รวมเข้ากับเทพระดับสูงในพระเวท กลายเป็นพระวิษณุ เทพ

ลัทธินี้คนส่วนมากนิยมเรียกว่า ศาสนากวตา ชาวฮินดูเชื้อสาย
ตราวิเดียน และชาวพื้นเมืองต่างนิยมนับถือ เพราะพระองค์ทรงเป็นผู้ช่วยเหนือความ
ทุกข์ยากของชาวโลก คนยากจนและคนชั้นกลางชอบ

3.2 นิกายไศวะ (Saivism)

คือนับถือพระศิวะเป็นเทพสูงสุดเหนือพระพรหมและพระวิษณุ ชื่อ
นิกายดัดแปลงมาจากชื่อของเทพศิวะ หรือพระอิศวร จากหลักฐานทางโบราณคดีและ
ประวัติศาสตร์ เชื่อกันว่าลัทธินิกายไศวะนี้มีอายุเก่าแก่กว่านิกายไวษณพ เนื่องจากการ
สำรวจขุดค้นอารยธรรมลุ่มน้ำสินธุอันเป็นแหล่งอารยธรรมอันเก่าแก่ที่สุดของอินเดีย
(3000-1500 ปีก่อนคริสตกาล)⁽¹⁾ ได้พบรูปเทพนั่งขัดสมาธิอยู่ท่ามกลางสัตว์ป่า (อยู่
บนที่ประทับ) ซึ่ง เซอร์ จอห์น มาร์แชล⁽²⁾ ได้สันนิษฐานว่าเป็นต้นรูปแบบของรูปพระ
ศิวะ นอกจากนี้ยังพบสิ่งทำด้วยหิน ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระศิวะ อันหมายถึง บิดาและผู้
สร้างแห่งโลก

พระศิวะ เป็นเทพที่ทรงมหิธานุภาพมาก รักสงบ กล้าหาญบ้างก็ว่า
พระองค์ทรงดุ (พระองค์มีปางที่ดุร้าย โหดเหี้ยม) และเก่งกล้า รักสันโดษ บำเพ็ญ
สมาธิ ตบหน้าเกรงขาม อยู่โดดเดี่ยวบนยอดเขาหิมาลัย พวกนักบวชอารยันนิยม
นับถือบูชา บวงสรวงเทพพระองค์นี้มาก ตลอดจนพวกนักพรต นักบวช ฤาษีต่าง ๆ ก็
นับถือบูชา เพราะพระองค์บำเพ็ญตบะทรงสมาธิเป็นนิรันดร์

-
1. ผาสุข อินทรารุช, รูปเคารพในศาสนาฮินดู, คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2522, หน้า 8
  2. John Marshall, Mohenjo-daro and the Indus Valley Civilization, Vol.I page 51 and see also G. Glotz, Aegean Civilization, London, 1925 p.245.

3.3 นิกายศักติ (Saktism)

ลัทธินี้เป็นลัทธิเก่าแก่และเจริญรุ่งเรืองมาช้านานไม่แพ้ศาสนาใด ๆ ลัทธินี้นับถือบูชาเทพผู้หญิง อันได้แก่ภรรยาของเทพต่าง ๆ เป็นการบูชาอติพลัง (Female energy) และพลังแห่งความเป็นแม่ เช่น พระอุมายาแห่งพระศิวะ พระอุมามีสัญลักษณ์เป็นเครื่องหมายเพศหญิงคือโยนี (Mother Goddess) เช่นเดียวกับพระศิวะที่มีศิวลึงค์เป็นสัญลักษณ์เป็นเครื่องหมายเพศชาย (Father God) นอกจากนี้ยังนับถือเทพแห่งธรรมชาติต่าง ๆ โดยยกให้เป็นเพศหรือเพศแม่ เช่น แม่พระธรณี (Earth - Mother) แม่พระคงคา (Water - Mother) ฯลฯ

การบูชาอติพลัง (Female energy) เป็นลัทธิเก่าแก่ที่ปรากฏในกลุ่มชนที่มีอาชีพหลักในการกสิกรรม และได้วิวัฒนาการมาเป็นลัทธิศักติ

ลัทธิบูชาแม่หรือพระแม่ เทพหญิงหรือเทพี เทวี เป็นที่นิยมนับถือแพร่หลาย และยั่งยืนสืบต่อกันมาไม่ขาดตอน แม้ในดินแดนใกล้เคียงทวีปอินเดียก็รับนับถือความเชื่อดังกล่าวนี้ไป

พระแม่หรือเทพี เทวี ที่นับถืออันมีทั้งที่ปรากฏว่าเป็นชายาของเทพระดับสูง เช่น พระนางลักษณมี ชายาของพระวิษณุ พระอุมายา ชายาพระศิวะ พระสุรัสวดี ชายาพระพรหม เป็นต้น

และพระแม่เหล่านี้มีตำนาน (Myth) ที่มีฤทธิ์อำนาจมาก (โดยมีปางคู่อำนาจ) จนพระสวามีต้องยอมลงให้

ส่วนเทพีหรือพระแม่ที่ไม่ปรากฏสวามีก็มีหลายองค์ เช่น พระแม่ธรณี พระแม่คงคา พระแม่โกลศพ เป็นต้น

---

* ความเชื่อนี้ยังปรากฏในหมู่ชาวนาในภาคอีสานและภาคเหนือของไทย ซึ่งมักจะแอบทำรูปสัญลักษณ์ของเพศหญิงไปซุกไว้ตามคันนา ด้วยเชื่อว่าจะช่วยให้พืชผลอุดมสมบูรณ์ บางแห่งถึงกับทำเครื่องหมายเพศไว้ทั้งเพศชายและหญิงวางอยู่คู่กัน. (จากศรัทธาของชาวอีสาน โดย **ชบ ธีรานโคก**)

ข้อที่น่าสังเกตคือ เทพเจ้าหรือพระเป็นเจ้าของชาวฮินดู มีลักษณะการคล้ายมนุษย์ คือนอกจากมีเทพเจ้าผู้ชายแล้ว ชาวฮินดู ยังสร้างเรื่องราวตำนานความเชื่อ เพื่อเสริมส่งบารมีของเทพเจ้า และในขณะเดียวกันก็สร้างเรื่องราวให้เทพเจ้ามีลักษณะคล้ายคลึงชีวิตมนุษย์ คือ เทพเจ้ามีขายาเป็นเทพเจ้าเพศหญิงที่ทรงฤทธิ์ และคอยช่วยเหลือเหล่ามนุษย์ เป็นการแบ่งเบาภาระของเทพเจ้าผู้ชาย ยิ่งไปกว่านั้น เทพเจ้าชายหญิงแต่ละคู่ยังมีบุตร ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่ทรงฤทธิ์เช่นกัน

4. คัมภีร์สำคัญของศาสนาฮินดู

คัมภีร์พระเวท (Vedus) เป็นคัมภีร์ที่เก่าแก่ที่สุดของอินเดีย และเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของศาสนาฮินดู ภาษาที่ใช้ในพระเวทนั้นเป็นภาษาที่เก่าแก่ที่สุดในตระกูล ภาษาอินโด - ยูโรเปียน และถูกจัดเป็นวรรณกรรมชั้นสูง ชั้นเลิศของชาติ (Classic Literature) ศึกษาได้เฉพาะชนชั้นสูงเท่านั้น ห้ามสตรีศึกษา แต่ฟังการท่องภาวนาได้

จากคัมภีร์พระเวทอันนับเป็นวรรณกรรมสำคัญที่มีค่ายิ่งนี้ ทำให้เราทราบถึงชีวิตความเป็นอยู่ สังคมการปกครอง และลัทธิศาสนา ความเชื่อของชาวอารยันโบราณได้

ในตอนแรก พระเวทมีอยู่ 3 คัมภีร์ เรียกว่า ไตรเวทหรือไตรเพท

1. **ฤคเวท** กล่าวถึง เทพและชื่อของเขาทั้งหลาย
2. **ยชุรเวท** กล่าวถึง การบูชาและวิธียุซาเทพต่าง ๆ
3. **สามเวท** กล่าวถึง คำสวดบูชาและสรรเสริญเทพทั้งหลาย

ต่อมาได้เพิ่มเข้ามาอีกคัมภีร์หนึ่ง รวมเป็น 4 คัมภีร์ ได้แก่ **อาถรรพเวท** กล่าวถึง มนต์หรือเคล็ดลับที่จะทำให้เกิดความเจริญหรือความเสื่อม ทำให้เขารัก หรือให้เขาถึงซึ่งความวิบัติ หรือตายก็ได้ และรวมทั้งคาถาอาคมขลัง การขับไล่ภูตผีปีศาจ พิธีกรรมต่าง ๆ ลึกลับ

นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์อื่น ๆ อีก สรุปลแล้วแบ่งออกเป็น 4 หมวด คือ

1. **หมวดสมัทธิคา** ได้แก่พระเวททั้ง 4 ดังกล่าวมาแล้ว เป็นที่รวบรวมมนตร์ต่าง ๆ สำหรับใช้บริกรรมภาวนา และสวดขับร้องอันวอน สดุดีเทพเจ้า เนื่องในลัทธิพิธีบวงสรวงทำพิธีบูชา บทสมัทธิคาหรือมนตร์เหล่านี้ แต่งเป็นโคลง หรือ คำฉันท์

2. **หมวดพรทมนะ** มีอยู่มากมาย แต่เป็นความเรียงหรือร้อยแก้ว ใช้เป็นคำร่ำคู่มือของพรทมนต์ผู้เป็นอาจารย์ พิธีเนื่องในการบวงสรวงพิธีกรรมเทพเจ้า เท่ากับเป็นคัมภีร์ ข้อบังคับของพิธี นอกจากนี้ยังอธิบายถึงพิธีที่ทำว่า มีต้นเหตุมาอย่างไร แสดงประวัติตำนานของการทำพิธี

3. **หมวดอารัญยะ** เป็นคำร่ำคู่มือว่าด้วยลัทธิพิธีอันพรทมนต์ ถือปฏิบัติเพื่อกำหนดตนในการอยู่ป่า คือสละสมบัติส่วนตัวหมดแล้ว ถือการอยู่ในป่าเป็นข้อปฏิบัติ เรียกว่า วานปรัสต์

4. **หมวดอุบิสัท** มีมากคัมภีร์ยิ่งกว่าหมวดอื่น ๆ เป็นคำร่ำขอแนะนำ เกี่ยวกับลัทธิอันเร้นลับ มีความหมายเร้นลับ ต้องเรียนกับอาจารย์จึงจะเข้าใจดี คัมภีร์หมวดนี้เป็นคู่มือของอนาคาริก คือพวกที่ไม่อยู่ในบ้านในเรือน ได้แก่ สันยาสี ปริพาชก และภิกษุ

คัมภีร์อุปนิษัท เกิดในยุคสมัยที่ประชาชนเบื่อหน่ายในพิธีกรรมการบูชาเทพ
ด้วย อามิสบูชาต่าง ๆ จึงเริ่มหันเข้าหาการปฏิบัติทางจิต ค้นหาปรัชญาชีวิต และแนว
ทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้องโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาความจริง สัจธรรมของโลก
(Ultimate Reality) เปลี่ยนจากการนับถือเทพหลายองค์มาเป็น **หนึ่งเดียว**
เรียกว่า **พราหมณ์** หรือ **ปรมาत्म** (Brahman) หรือ (Universal Self)
และตัวเองคือ **อาत्म** (Self) ยุคนี้เองที่เกิดพุทธศาสนา และศาสนาเซนขึ้น

คัมภีร์ 3 หมวดหลังนี้ คือหมวดพราหมณะ หมวดอาร์ณยะ และหมวด
อุปนิษัท จัดแบ่งเป็นเฉพาะสำหรับพระเวททั้ง 4 คือ ทุก ๆ พระเวท จะมีพราหมณะ
อาร์ณยะ และอุปนิษัทของพระเวทนั้น ๆ

พระเวททั้ง 4 ถือเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ เป็นศรุต คือ พระฤาษีได้สดับมา
เองด้วยปัญญา ตรัสรู้ ไม่ปรากฏเบื้องต้น เบื้องปลาย ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นอมตะ แม้
โลกจะสลายไปพระเวทก็คงอยู่เป็นนิรันดร ห้ามคนนอกศาสนาเรียน พวกพราหมณ์
กษัตริย์ และแพศย์เรียนได้ พวกศูทรเรียนไม่ได้ ส่วนผู้หญิงในวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์
และแพศย์เรียนไม่ได้ แต่ฟังได้⁽¹⁾

5. ความเชื่อ พฤติกรรมและแนวทางดำรงชีวิตของชาวฮินดูในปัจจุบัน

ชาวฮินดูในอดีต เคารงครัดปฏิบัติตามข้อธรรมและคำสั่งสอนในคัมภีร์
พระเวท และคัมภีร์มนูศาสตร์ ซึ่งประมวลหลักเกี่ยวกับจริยธรรม กฎหมายและคำสอน
ต่าง ๆ ไว้ ได้แก่ การปฏิบัติและยึดแนวทางดำเนินชีวิตตามแบบพราหมณ์ คือ อาศรมทั้ง 4

---

1. จานงค์ ทองประเสริฐ, ศาสนาสาгал . ไทยวัฒนาพานิช, กรุงเทพฯ, 2520 หน้า 6.

ข้อปฏิบัติของฮินดูในการครองเรือน เช่น การแต่งงาน การตาย การเกิด การปฏิบัติ พิธีศราทธ คือ พิธีพลีกรรมให้แก่ดวงวิญญาณบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) ซึ่งถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การบูชาเทวดา การแบ่งชั้นวรรณะ และการจำกัดสิทธิสตรี เป็นต้น

ต่อมาเมื่อประเทศอินเดียตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ได้รับวัฒนธรรมตะวันตก และความเจริญทางความคิดเสมอภาคของมนุษยชน ทำให้การปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนทางศาสนาหย่อนลง และมีการอนุโลม ประนีประนอมเกิดขึ้นในหลายกรณี ความสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และโดยเฉพาะเมื่อหลังจากท่านมหาตมาคานธีต่อสู้จนนำเอกราชมาสู่อินเดียได้ โดยใช้การร่วมมือร่วมใจกันระหว่างทุกศาสนา ในอินเดียและยึดหลักอหิงสา* ก็ยิ่งทำให้ข้อเคร่งครัดในการปฏิบัติตามศาสนาฮินดูและศาสนาอื่น ๆ ลดหย่อนลงมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ความเชื่อพฤติกรรมและแนวทางดำรงชีวิตของชาวฮินดูส่วนใหญ่ก็ยังยึดถือความเชื่อดั้งเดิมไว้อย่างมั่นคง ได้แก่

1. ความเชื่อเรื่องเทพเจ้า และอำนาจลี้ลับ ผีวิญญาณ ฯลฯ (Animism)
2. ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด การหลุดพ้น
3. ความเชื่อและพฤติกรรมเกี่ยวกับการแบ่งชั้นวรรณะ

---

* อหิงสา เป็นหลักธรรมที่สำคัญของศาสนา เช่น คือการไม่เบียดเบียน เมตตา และให้อภัยแก่ทุกคนแม้จะเป็นศัตรูก็ตาม คานธีเป็นชาวฮินดูโดยกำเนิด แต่กลับนำหลักธรรม อหิงสา มายึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยท่านถือทุกศาสนาก็คือศาสนาเดียวกันเป็นศาสนาสากล ด้วยหลักการที่ท่านจึงสามารถรวมใจชาวอินเดียทุกชนชั้น ทุกศาสนา ทุกเผ่าพันธุ์ ให้ร่วมมือกันต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติได้จนสำเร็จ แต่ในที่สุดท่านก็สิ้นชีวิต เพราะความขัดแย้งทางศาสนา

พฤติกรรมทางความเชื่อ ที่สืบทอดประเพณีปฏิบัติมาจนถึงสังคมสมัยปัจจุบัน
ของชาวอินเดีย-ฮินดู มีอยู่หลายประการ ยกตัวอย่างได้แก่

5.1 ความเชื่อเรื่องการล้างบาปในแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ แม่น้ำคงคา

ชาวฮินดูไม่ว่าจะอาศัยอยู่ ณ ใดใดของประเทศอินเดีย หรือที่ใดในโลก จะใฝ่ฝันที่จะมาอาบน้ำในแม่น้ำคงคา (เหมือนดังเช่น ชาวมุสลิมปรารถนาไปสักการะหินศักดิ์สิทธิ์ในเมืองเมกกะ) ด้วยความเชื่อที่ฝังใจสืบทอดกันมาว่าแม่น้ำคงคาเป็นลำน้ำที่ไหลออกมาจากมุนวมวยผมของพระศิวะเทพ ผู้บำเพ็ญตบะสมาธิอยู่ ณ ยอดเขาหิมาลัย และเชื่อว่าการที่ได้อาบน้ำในแม่น้ำนั้นจะล้างบาป สิ่งสกปรก ทั้งที่กระทำมาตลอดชีวิตได้เมื่อตายลง หากนำศพมาลอยน้ำหรือเผา แล้วเอาเถาถ่านทิ้งลงแม่น้ำได้ก็จะทำให้ดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่ดินแดนของพระเจ้า

ด้วยความเชื่อฝังใจจนดูเหมือนนงนายน ทำให้ชาวฮินดูไม่ว่าวรรณะใด ยากดีมีเงินฐานะทางสังคมระดับใดก็มารวมกันอาบน้ำในแม่น้ำโดยปราศจากความรังเกียจ (และไม่ถือชั้นวรรณะชั่วคราว) ทั้งที่มีคนจำนวนมากมาใช้น้ำ จนทำให้น้ำนั้นสกปรกเป็นสีคล้ำอยู่ทุกวัน ทุกคนก็ปราศจากการรังเกียจ

ในปี 2529 (1986) มีข่าวดาวเทียมแพร่ไปทั่วโลกว่า มีผู้นำน้ำไปพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ปรากฏว่า แหนื่อน้ำนั้นจะเต็มไปด้วยเชื้อโรคร้ายมากมายตามสภาพที่มีผู้ใช้มาก แต่น้ำแปลกที่ผลการพิสูจน์โดยละเอียดแล้ว พบว่า น้ำในแม่น้ำคงคามีสภาพเป็นกลาง ไม่มีพิษภัยใด ๆ เลย ปราศจากเชื้อโรคร้ายด้วย นักวิทยาศาสตร์ต่างสันนิษฐานกันว่า อาจเป็นเพราะมีเชื้อโรคร้ายมากมายมารวมกัน ต่างฝ่ายต่างจึงกินฆ่ากันเอง จึงทำให้น้ำมีสภาพที่ปราศจากเชื้อ หรือปลอดเชื้อได้อย่างเหลือเชื่อ

ด้วยสาเหตุที่ไม่มีความรังเกียจในความสกปรกของแม่น้ำคงคานี้เอง อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีส่วนทำให้ชาวอินเดียจำนวนมาก โดยเฉพาะคนยากจนหรือหาเช้ากินค่ำ ไม่ค่อยใส่ใจกับความสะอาดในการดำรงชีวิตและอาหารกินอาหาร

5.2 ความเชื่อเรื่องการแบ่งชั้นวรรณะของชาวฮินดู

ความเชื่อเรื่องการแบ่งชั้นวรรณะ ในสังคมฮินดู ยังมีอยู่แม้จะไม่ค่อยเปิดเผยโจ่งแจ้งนักในปัจจุบัน

แต่เมื่อใดที่คนในวรรณะต่ำ จะมีโอกาสขึ้นมาบริหารประเทศ หรือมีตำแหน่งสำคัญระดับชาติแล้ว จะเกิดขบวนการต่อต้านคัดค้านอย่างรุนแรงจนถึงขั้นลอบสังหาร ก็เคยมีมาแล้วในสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้เอง

5.3 ความเชื่อและพฤติกรรมทางสังคมเรื่องการแต่งงานของชาวฮินดู

ชาวฮินดูจะทำการหมั้นหมายหรือวิวาห์ ตั้งแต่อายุยังน้อย ประมาณ 10-13 ปี ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงยังเด็กทั้งคู่ โดยมีความเชื่อว่าจะได้บริสุทธิ์ และมีพรหมจรรย์ทั้งคู่ และยังทำให้คู่บ่าวสาวได้เรียนรู้ศึกษานิสัยใจคอ และปรับตัวเข้าหากันได้ตั้งแต่ยังเด็กหรือไม่ว่าง จะทำให้ปัญหาการหย่าร้างในภายหน้าเกิดได้ยาก

นอกจากนี้ตามประเพณียังให้ฝ่ายหญิงไปสู้อฝ่ายชายแต่งงาน และเสียค่าสินสอดให้แก่ฝ่ายชาย ด้วยเหตุนี้พ่อแม่ที่มีลูกหญิงจึงต้องรีบหมั้นหมายลูกชายของคนอื่น เป็นการจูงใจไว้อีก

ที่เป็นดังนี้ อาจเป็นเพราะความเชื่อตามศาสนาพราหมณ์ดั้งเดิมที่เชื่อว่าพ่อแม่ที่มีลูกชายจะไม่ตกนรก และเมื่อพ่อแม่ตายจากไป ลูกชายเท่านั้นที่จะทำพิธีพลีกรรมส่งไปให้แก่พ่อแม่ได้

ในสมัยที่ต่อสู้เพื่อเอกราช ชาวอินเดียรวมใจกันโดยมีรัฐบุรุษท่าน
มหาตมา คานธี เป็นผู้นำมวลชน ทำให้สภาพสังคมของอินเดียดีขึ้น

สภาพเศรษฐกิจและสังคมในอินเดีย โดยเฉพาะสังคมของชาวฮินดู
มีความแตกต่างกันมากมายหลายด้าน เช่น มีคนจนมากที่สุด และจนที่สุด แต่ก็มีคนรวย
ที่รวยมากที่สุดอย่างเหลือล้น มีช่องว่างห่างกันสุดเอี่ยมไกลลิบ

สังคมอินเดียโบราณจะดูความเจริญมั่งมั่งของบ้านเมือง โดยดูจาก
จำนวนขอมานที่มี คือถ้าขอมานมีจำนวนมากก็แสดงว่าบ้านเมืองเศรษฐกิจไม่ดี

แม้ในปัจจุบัน เมื่อไม่กี่ปีมานี้ อินเดียก็ขึ้นชื่อว่ามีขอมานมากที่สุด
ในโลก

5.4 ด้านการเมืองการปกครอง

ชาวฮินดูเป็นชนกลุ่มใหญ่ และผู้นับถือศาสนาอื่น ๆ เป็นชนกลุ่มน้อย
เมื่อเทียบกับชาวฮินดูทั้งประเทศ ดังนั้น ชาวฮินดูจึงมีอยู่ในสภาและคณะรัฐบาลมากกว่า
ชนศาสนาอื่น ซึ่งย่อมทำให้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ในสังคมย่อมเอื้อต่อ
ชาวฮินดูมากกว่า

ชนศาสนาอื่นพยายามต่อต้านคัดค้านขอความเป็นธรรม ความเสมอ
ภาค แต่ก็ได้ผลยาก

ในการต่อสู้กับชาวอังกฤษ พวกศาสนาอื่นเป็นทหารที่มีประสิทธิภาพ
ในการรบเพราะมีระเบียบ และความแกร่งตามความเชื่อในศาสนาของเขา เช่น
พวกซิกข์เป็นนักรบที่รบเก่ง พวกมุสลิมเป็นนักรบที่กล้าตาย พวกเชน เป็นหน่วยสนับสนุน
ด้านรักษาพยาบาลที่ดีเยี่ยม เป็นต้น

แต่หลังจากได้เอกราชและเกิดการแบ่งแยกดินแดนตามศาสนา คือ การแยกตัวไปของชาวมุสลิมขอแบ่งแยกดินแดนไปตั้งประเทศใหม่ ได้แก่ ปากีสถานและบังคลาเทศ จนเป็นสาเหตุให้เกิดการจลาจลวุ่นวาย เคียดร้อนไปทั่วประเทศ เกิดการสู้กันอย่างนองเลือดระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิม

จากสาเหตุดังกล่าว ทำให้อินเดียต้องสูญเสียชีวิต รัฐบาลผู้มั่งคั่งอันดีแก่ประเทศไป คือ ท่านคานธีถูกลอบสังหาร โดยชาวฮินดูที่เข้าใจผิด ทำให้ศาสนาต่าง ๆ ร้าวฉานกัน มีการฆ่าฟันกันตายนับร้อยนับพัน นับแต่นั้นมาชาวฮินดูก็มีเรื่องราวบาดหมางกับศาสนาอื่นเรื่อยมาเป็นระยะ ๆ จนเกิดการลอบสังหารซ้ำสองขึ้นโดย ท่านนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของอินเดีย นางอินทิรา คานธี ถูกลอบสังหารโดยชาวซิกข์ ประวัติศาสตร์ขำรอย

และเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2530 นี้ ก็เกิดการจลาจลระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิม ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศอินเดีย (เพราะชาวมุสลิมส่วนใหญ่แยกตัวไปอยู่ประเทศปากีสถานแล้ว) เรียกร้องขอความเสมอภาคในเรื่องการศึกษา และการทำงาน การเรียกร้องดังกล่าวทวีความรุนแรงและแข็งกร้าวขึ้นเรื่อย จนเกิดการปะทะกันอย่างนองเลือด มีผู้เสียชีวิตกว่าร้อยคน ที่เมืองเนรุต แคว้นเตลลีส ทางเหนือของอินเดีย

จะเห็นว่า ศาสนามีส่วนสำคัญต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมการเมืองการปกครองของประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีประชากรมากมาย และนับถือศาสนาหลากหลาย เช่น ประเทศอินเดีย